

Sors és végzet között

a corrida

pillanatainak mágikus bűvöletében, úgy, mint a vízsugáron pergő, létezése csúcán, a lehullás veszélyének örök jelenében táncoló könnyű kaucsuklabda; nem tudni, mi tartja fönn, hiszen oszlopa maga is a szüntelen lehullás, felszökkenés csak azért, hogy a víz-sugár újra és újra leírhasa az ívet, hurkot a fel- és a leszállás, a megjelenés és az eltűnés, a létrejövés és a semmi között – a levegőben táncoló labda pillanatában, mely talán nem is a levegőben, nem a permet szétszóródó káprázatában, hanem a semmiben táncol, s úgy tűnik, saját mozgása az, ami fenntartja a semmiben: annak szárnyain lebeg tehát, mintha e semmi mégiscsak valami lenne, s e pillanatok sorának kezdete, az a legelső, amikor e nyár eleji vasárnap már meleg és hosszú délutánján az óramutató öt órától öt órára ér – mert felismerhetetlen lassú elcsúszása a vastag, fekete számjegyben, s mégis, mindenki megérzi ezt a többtől olyannyira különböző ütetést, az időt, mely éppenúgy célhozérés mint kezdet, a várakozás becsukódása éppenúgy mint annak az egészen másnak, a kimondhatatlan történésnek nyitóakkordja, mikor a karmester felemeli pálcáját, kitárul a szemközti deszkapalánk ajtaja, s a két mélyfeketébe öltözött, kalapján hosszú tollat lengető férfi körbeügeti az arénát, megáll s hajbókol a polgári ruhás elnök páholya előtt és hirtelen élességgel tűnik szemünkbe az ellentmondás és a különbség: ott fenn a viadal döntőbírája, mint az istenek papja, jólszabott öltönyben, nyakkendőben, úriember-mosolyával – itt lenn pedig az, amiről majd ítélik: a halálon túli diadal – és egy pillanatra megüt bennünket a különbség e játék ideje és a mi jelenünk között, és az a lélegzetelállító paradoxon, mely nem csak időtlensége és a mi

békés vasárnap délutánunk két órája, hanem e két óra egykori hagyományokat őrző és mai külsőségei között is látható: a cuadrilla arany-ezüst, halványvirágos brokát ruhái, a selyem térdharisnyák választékos színe, a cipők finom csusszanása, körben pedig a közönség, néhol félmeztelenül ülő férfiak, úgy, ahogyan *akkor* senki sem mutatkozhatott más előtt, legfeljebb ők, akik nehezen dolgoztak, földeken vagy a vágóhídon, ők, akik betegen hánykolódtak átizzadt lepedőiken, s ők, a szerelem hevületében élők – és nők is, akik nőiségüket most már nem a szépség, hanem a közönséges kihívás eszközeivel hangsúlyozzák – és megül bennünket annak fájdalma, hogy miből fakad mindez, hogyan süllyedt idáig az a világ, mely elvesztette a nagy viadaloknak, az élet és a halál drámájának méltóságát, amelyben a régi szertartások ünnepélyessége már csak két színházban él tovább és ismétlődik vasárnapról vasárnapra – s az egyik ez, ahová összegyűltünk, hogy mint a másikban a halál és a feláldoztatás drámáját lélekben, itt most a halandó testekben éljük át, megigézetten ez ősi játéktól mikor megkezdődik a corrida, s a szív csordultig telik várakozással, és mint aranyfelhő, a porond s a körbezárt aréna felett szétárad a halál lehelete; a szív táncolni kezd a vad várakozás felszökő s újralehulló sugarán, a semmiben, vagy a pillanatban, hiszen az élet itt egyetlen pillanattá, s a pillanathoz is kisebb, azon pedig mégis túllépő időmorzsalékká zsugorodik össze: mert ha összetartozik mozgás és idő, az időnek csak irracionális számmal kifejezhető osztatával mondható ki az időn túli mozdulat – melyben mindig megérezzük az idő zártságát is, mint a lassan cseppé alakuló nedvességet a falevelek szélén, ahogyan leválnak, s önálló alakot, az oválisból lassan a gömb formáját öltve, legördülnek a biztosból a bizonytalanba, a tócsába, ahol elvesztik azt, ami önmaguk lényege: elvesztik magányukat – mint a gyöngyök surrogátát, ahogyan az elszakadt láncról lepereregnek, egyik a másik után: az időt érezzük, amint *elmúlt*, vagy még inkább a csodát, az ember számára tiltott megérzést: az időt, amint *elműlik*, a vannak és a voltak ölelkezését és szétválását, e minden szerelem ősképét és lényegét – és az időn túli pillanatot, mikor a lehullt cseppnek vagy az elpergő gyöngynek már csak emléke él: mert amikor tudomást veszünk róla, akkor már megtörtént az, amit csak megtörténté után látunk és hallunk, ami bennünk már csak terjedő gyűrűi formájában kelti, valósága elmúltán, a valóság illúzióját – amikor kalapjukat lengetve már elvonultak a lovasok és díszes ruhájukban mind a cuadrilla tagjai és a toril kapujának kitérültségével, amikor fújtatva s alighanem elkábulva a hirtelen fénytől, bevágtat a bika, felmegy a függöny és a csupasz jelenlétben egymással szemben áll színház

és néző: elválasztva az áthatolhatatlan palánkkal és egyesülve abban az átélésben, mely a világ nagyobb dolgainak utánczata – de ősképe is egyben – tehát felmegy a lélek függőnye, de ugyanabban a pillanatban le is ereszkedik, körül, az aréna magas fala mellett, hogy ami most már, a következő két óra időtlen pillanataiban megtörténik, csak itt történjék, csak a porondon és csak a lélekben, mely hömpölygésében, e zúgó áradatban egyetlen összefonódott, hajlongó és indázó alakzatban látja a harc minden mozdulatát – és vakító lobbanások sorozatában, mint villámlások arabeszkjeit, a harc mindent elsőprő mámorát.

Mert két erő hajtja és két erő fékezi a szereplőket; az egyik viadalt a közönséggel játsszák: hiszen a matador vörös kendőjét olyan kiterített kártyacsomagként nyitja s forgatja a lapszerinti semmibe, a tér számunkra nem látható, szemsugarunkba vesző egyetlen résnyi távlatába, hogy e folytonos bűvészmutatvánnyal, a látszásnak és a semmibeveszésnek boszorkányügyességű egymásbaváltásával a véres valóságot, mely előttünk ágaskodik a magasba és hullik a porba, megszórra az illúzió fénycsillámaival – és mi valójában erre a csillogásra meredünk, a minden tragédia lényegét kitöltő játékra, ez vonzza a szemek pillantását, a tekintet legyezőjét ez csukja a meglebbenő *muletára* s ez tárja ki aztán az egész arénára, mert e szemek kíváncsi, izgatott csillogása, mely maga is, saját magunk számára láthatatlanul része a látványnak, a látványba beleveszve s mégis az újabb és újabb látványt hajszolva söpri végig a homokot, úgy, hogy szinte felborzolja azt: mintha az anyag késpenge-ereje sugározna ezekből a szemekből, végigpásztázva a *patiot* s aztán újra egyetlen pontra szegeződve: szinte villan a tekintet kardja, meghajlik és pattan a fényben megcsillanó fémlemez – ezekben a szemsugarakban nincsen részvét, nincs másra-gondolás, e pillantások sohasem futnak ki a végtelenbe, laposan a rájuk boruló szemhéjak alól – és hiába is próbálnám most felidézni azt a másféle, puha, égbevesző tekintetet, mely a hegyoldal magasából vízszintesen merül a szemekkel egyszínű alkonyati égbolt végtelenjébe – itt, ahol a napsütötte színek tarkasága oly élesen határolt vonalakkal válik el az árnyék feketeségétől, hogy nem tudjuk, mi is vakít jobban: a fény-e, vagy a fény erejével a pupillákat kitöltő sötétség, itt, e déli város számunkra érthetetlen forgatagában hol is élnek bennem ezek a szemek, e távolba, semmibe, múltba révedők, melyek a múltat kívánják, elrévedésükkel és lecsukódásukkal a

semmibe oldani – és hová lett saját múltam, melyet magam is oly sokszor kívántam, mint egy csepp kék tintát, a felejtés színtelen tengerébe ejteni, de amely attól nem mosódott színtelenné, sőt inkább a teljes, a tőlünk független létezés tengereit festette meg szenvedésünk olajos kékjére – itt, ebben a színjátékban éppolyan nézővé válunk, mint amilyenek ők, e déli nép fiai, akik talán szabadabban (de nem lehet, hogy nálam több odaadással) vetik bele magukat abba a szerepbe, amellyel maguk is a színjáték részeivé válnak,

mert vajon az, aki ebben a fenséges játékban néző, hogyan is tudhatja (noha teljesen és tökéletesen belefelejtkezik a látványba, s nem a látvány táncrendjébe, hanem az ismeretlen kimenetű harcba, amit maga előtt lát: nem látványba, hanem a látványok oly gyorsan pergő, és a történések olyan iszonyúan feszült sokaságába, melyet, a beleélés mélysége miatt már nem látványnak, hanem csak sodrásnak nevezhetünk – pedig a történés igazából tőle függetlenül bontakozik ki a porondon – hogyan is tudhatja, hogy mégis csak ő a főszereplője ennek a játéknak, és pusztán szemsugarának irányával (mely szintén előbb *történik* vele, mintsem ezt észrevenné) – irányítja az eseményeket, melyek őerte szökkennek virágba, és borulnak a semmibe a két másik szereplő között – míg azok, küzdelmük hevében, csakis egymásra figyelnek, nem is figyelhetnek ránk, nézőkre, hiszen a megfeszített figyelem egyetlen pillanatnyi kihagyása máris kikerülhetetlenné teszi a véget; s mégis e hármasság, az egymással küzdők és az őket figyelők összefonódottsága elkerülhetetlen ahhoz, hogy azok ketten ott eljátsszák csak egymással játszott végzet-játékukat – nélkülözhetetlen ahhoz, hogy azok ketten, csontjaik velejéig megérezzék kettősségüket, a kettősség egymásnak kiszolgáltatottságát

mert más, mindörökké és rejtelmesen más az a világ, amit látunk, mélységében, lényegében és anyagában különbözik attól, amit emberi szem nem érintett – s e végzetes játék lényege sem az, hogy az ember minduntalan elébemeget az alig-kikerülhetőnek, hanem hogy mindezt az alig-követhető látvány kedvéért teszi – értünk, akik várunk és vágyakozunk erre az izgalomra, melyben mintha valóban magunk indulnánk harcba, más, de nem kisebb félelemmel mintha ugyanaz a verejték csorogna végig a hátunkon mint a valóságos veszélyt kihívóként – melyben mi is a magunk utolsó és utolsón túli pillanatait tennénk kockára, pillanatról pillanatra; és mégsem tudjuk, hogy vajon csakugyan értünk, nézőként történik-e mindez, vagy neki, a matadornak van szüksége arra, hogy magán érezze e tekintetek sokaságát – mondhatnók úgy is, hogy e tekintetek

forróságát, de tán ostorcsapásnak is nevezhetjük őket – s ezért, csak e tekintetek rázáporozó nyilaiért (melyek mégcsak nem is az együttérés vagy az aggódás erői és biztonságot adó mentőkötelei, és nem is zablák, melyek megtartják vagy hátrarántják a veszélybekerülőt) – csakis ezért tud belemélyedni a másikba úgy, hogy miközben a hármasságért van, nem tud többet a kettőnél – a harmadik pedig feloldódik a kettőben, de közben, éppen e kettősség szemléletében válik végérvényesen és örökösen magányossá –

s a hármasságban az egyik, az, aki figyel, s a másik, akit figyelnek, minduntalan változik, s ezért a sodrásból mégiscsak látvány lesz s a figyelésből sodródás, a tanúból győztes, a győztesből gyilkos, gyilkosból áldozat, s az áldozatból ismét gyilkos, s ismét az, aki felbujt a

gyilkosságra mert újra e színjáték, minden színjátékok ősképe, s valódi tartalma valamennyinek, azt példázza, amit a szerelemmel kapcsolatban már kimondott egy férfi, aki magábanhordozza önnön kettősségét, s kettősségét a teremtett világnak, s aki személyében ismeretlenül most gondolatom és énközöttem a harmadikat játssza – hogy háromnak kell lennie ahhoz, hogy a valódi kettősséget megéljük – feltéve, hogy egyenlőségjelet teszünk látvány és valóság közé.

De milyen forrásból szökken fel bátorságunk vize ahhoz, hogy e bátorság képezte tótükörben meglássuk gondolatunkat s a vízfelszín határolta kettősségben, a levegőben és a vízben mozgó két világ határán felfedezzük azt a létezésünk közegében mérhetetlenül keskeny rést, mely vonalat húz: a kontúrnak az egész test színénél megláthatatlanul sötétebb vagy élesebb vonalát látvány és valóság között, s vajon a tiszta víz vagy a tiszta levegő kortyától részegen merjük-e most bizonytalannak elfogadni létezésünk eddigi alapját – hiszen mindaddig, míg nem lettünk e véresen *másrautaló* színjáték nézőivé, csakis azt hittük valóságnak, amit láttunk, és azt, amit láttunk, mindig valóságnak hittük, s a valóságot mindig megláthatónak véltük, még ha csak lehetőségében is; és abban, hogy e lehetőség valóráválhasson, sohasem kételkedtünk – most pedig tudatunk terének felét úgy tölti be a sötét, mint ahogyan e nyári délután napfényét megfelelő az aréna kötömege, melynek árnyéka éles csíkot húz sötét és világos közé, oly éleset, hogy e vonal valóságában csakugyan nem kételkedhetünk; sőt, szemeink érzékelésében e csík, mely nem más, mint a fény különböző megnyilatkozása,

tapinthatóan valóságossá is válik – két különböző világ anyagának valóságát látjuk – és valóban: nem különböznek-e egymástól a más-más energiát tartalmazó anyagok, s nem vagyunk-e más test és más lélek magunk is a nappal csillogásában, mely képzeletünkben a szabadság híg és a mozgást minden irányban nem csak megengedő, hanem lágy és selymes közegével meg is könnyítő illúziójával egyenlő, mint az éjszaka sűrű fekete bársonytömbjében, mely ránktapad és eltünteti körvonalainkat, úgy, hogy összepréselve e súlyos, porózus szénporrétegek között, melyek minden oldalról egyformán szorítanak, magunk is sűrűvé és tömbszerűvé válunk, lényeggé lényegülünk, mert a kontúrok befeléfordulnak, csak belül rajzolják határvonalait – melyek a belső világban láthatatlanok, hiszen lényegünk éppen az, hogy csak azt látjuk, ami nem mi magunk vagyunk, saját szemünkkel és saját érzékeinkkel képtelenek vagyunk saját láthatóságunk megismerésére – s ezért van szükségünk arra, hogy azt a tudásunkat, mely éppen a láthatatlanságból fakad, a láthatóban is felismerjük: ezért van szükségünk arra a játékra, melyben a magunk kettős lénye látható része és a láthatatlant jelképező sötét fele elevenedik meg előttünk: benne, aki egyszerre támad és védekezik, és benne, a megsemmisítőben, aki a játék végén majd megszenvedti és közénkidézi a megsemmisülést, melyet e két másik lény mozgása mozdíthatatlanul magunkbaszögez: a főt s a lent, az emberi és az állati tudat vetélkedik itt egymással, az, aki nekünk – s magának is – játszik, akinek minden mozdulata a láthatóság magjából tör elő, a láthatóság szférájában villószik – holott forrása ennél mélyebb, mélységesen rokon azéval, aki nem képes arra, hogy a láthatót a nem láthatótól megkülönböztesse, akiben az a szépség ölt testet, mely nem abban a világban testesült meg, amelyet a kettőnek, s nem abban, melyet a háromnak princípiumaival neveztünk meg, hanem a magáról nem tudó lét közegében, mely azzal, hogy magáról nem tud, másképpen látja ellenfelét – anélkül hogy a küzdelemben sajátmagát is észlelné – az tehát, ami a matadornak mutatvány, élete fenyegetettségének, a sötétségnek és a világosnak határvonalán egyensúlyozó kötélánc, s ezzel nekünk, nézőknek, ígéző játék, az neki, a bikának a mi nyelvünkre lefordíthatatlan küzdelem – s mi nézők, e kettősséget látjuk: az odaszánást az emberben és az odaáldozottságot az állatban – és e napfényes délután ujjongásában azt is látjuk, ahogyan e két erő egymásbaváltozik, újra meg újra egymásbamerül, látjuk a matadort, amint harcának kényszerében bikává változik s a bikát, melynek végétét mi biztosan ismerjük – s mégis: nem sajnáljuk, hanem félünk tőle, önmagunkban is tőle, s nem tudjuk, mi kelti a

nagyobb borzongást: az-e, hogy végzetes játékában a matadorral azonosulunk, vele kerülgetjük, ingereljük és rettegjük ez ős-állatot, a régen meghalt halhatatlan isten most is eleven jelképét – s amikor a viadalt látjuk, anélkül, hogy valaha is erre gondolnánk, minden gondolatunknál mélyebben most is a lelkünk mélyén tomboló istennel azonosulunk-e, vagy közvetlenül vele, éppen vele, akitől azért rettegünk, mert saját erőnkéből, saját sötétségünkéből, e bennünk lakozó ős-isten jelenlétéből teremtődött, lett mibennünk a porond valóságából látványvá, s a távoli deszkapalánkon túli fújtató állat látványából magunkkal azonos valósággá; s éppen ezért nem tudjuk, hogy mitől is félünk inkább: gyilkos dühétől-e vagy elkerülhetetlen pusztulásától.

Mert a hármasság, mely küzdelemben mindig a kettő láthatóságának képében jelentkezik – hiszen a kettősség csak abban a valóságban nyilvánul meg, amelyet e harmadik látványként érzékel – e hármasság tánclépései mindig megcsúsznak azon a küszöbön, amely az én-t a másik kettőtől elválasztja; hiszen ha e hármasságot egymásbafonódó indák szövedékének fogjuk fel, azt a bika dühödt fújtatása minduntalan szétszagatja – s a kettősség pillanatról pillanatra változik: hol én nézem a matadort és a bikát, amint elmerülnek egymásban, úgy, hogy látszólag tudomást sem vesznek rólam, világuk nem a kettőre, hanem az egyre szűkül, abban a testi léten túli lebegésben melyben a test önnön létezését kétségbeesetten próbálja megtartani, s mégis, minden pillanatában, még a legutolsónak megéltben – sőt, még az ezután következőben is kockára teszi abban a lét és semmi közti lebegésben, mely nem más mint az élet legvégső határvonalán csillámló homokból folytonosan újra épülő és újra meg újra rombadló művészet – és mégis, ez a látványból a semmibe és a semmi mozdulatlanságából a táncba átváltozó tünemény kevesebb és több is minden művészetnél, mert azok között még a legnagyobb is a kényszerű védekezésnek – vagy a kényszerű lemerülésnek – útját járja; hiszen mindegyik a semmivel vívott harcból születik, s minél szűkebbre szorul a porond, olyannyira, hogy az egymással vívó ellenfelek már szinte egygyé préselődnek – vagy láthatjuk ugyanezt úgy is, hogy minél végtelenebb a tér, amelyben összezsapnak – oly végtelen és határtalan, hogy benne a levegőt már nem érezzük sűrűnek, az összezsapó testek verejtékéből, párájából kicsapónak – hanem

elviselhetetlenül hígnak, mintha az oxigénatomok lassan már megfoghatatlan, egymás számára elérhetetlen távolságba sodródának, s mi e tágasságba fulladunk – minél szorosabb hát a küzdőtér, vagy minél hatalmasabb, annál élesebb a penge, annál izzóbb a parázs, annál feszültebb a mű, e fegyver, mely átveszi használójának kézmozdulatát, alkalmazkodik hozzá, és számunkra, akik már csak a viadal kimenetele után, régesrég lecsengett emlékként éljük át a tűponttá szűkült pupillát, a verejtékpatakat, ami csapzottá nedvesíti a haját, mint könnyfátyol, elhomályosítja a látást, múltként az ütést, mely úgy rengeti meg a test alapzatát, hogy nyomában az a reszketés marad, mely a bokrok nem csillapodó rezgése, az a szélfuvallat, mely magukból a levelek játékból tör elő – mert annak az egykori, világroppantó feszültségű harcnak betűk, képek, hangjegyek jeleiben megőrzött lenyomata mely igazából sohasem enyészik el, hiszen nem vízbedobott kő ez, mely egyre táguló és egyre laposabb gyűrűkben lassan belesimul a tótükröbe, és nem hang, mely hasonló módon, a hullámmozgás lecsillapodtával csenddé válik – ez a hang megmarad egy maga körül megdermedt levegőben, abban a megfagyottan mozdulatlan közegben, melyben lehetlenné válik a hullámgyűrűzés, de amely mindig őrzi e gyűrűzés lehetőségét – és valóban, egyszer még feltámadhat e gyűrű-játék, újraképződhet a fodrozódás és megkezdődhet az üvegharangok csilingelése – mert az életveszély pillanatában megdermedt lélek újra és újra felenged, a sötétség térfeléből áttör a napsugarasba, újabb és újabb erőket gyűjt magába, minden alkalommal, amikor szembefordul a harmadikkal, itt és most a nézővel – és mi, nézők, akik az aréna másik térfelén ülünk, nem tudjuk, hogy az egyre vadabb csengés-bongásban a félelem fuvallatát halljuk-e, vagy éppen ellenkezőleg, a veszély kihívását, a kendőlengetést – csak azt látjuk, hogy tánc az, ami itt bomlik ki előttünk, nyílás és becsukódás, mint minden tánc lépései, annak a rejtélynek mélységéből mélyebb mélybe zuhanó mozdulása, mely megkülönbözteti és el is választja egymástól a táncot és a lépést –

s a művészetet, mely a halál szorításából fakad a corridától, amely pedig a halál szabadságából.

Hol pedig a matador látja egyszerre a bikát és a közönséget – mert látja akkor is, ha úgy szegeződik ellenfelére tekintete, hogy az már meg sem különböztethető a magábamélyedő pillantástól; mert van a figyelemnek és a rettegésnek (még akkor is, ha ma-

gunkba olvasztva túllépünk a rettegésen) egy olyan félelmetes, koncentrált pillanata, amelyben mindaz, ami kívül van, megszűnik, s amelyben magunkba merül mindaz, ami odakint vonal volt, hullámzás vagy arabeszk – itt minden egyetlen mozdulattá tömörül, egy egészen kicsiny mozdulattá, mely már nem is látható mozdulatnak – hiszen valóban létezik egy olyan töredék-csilláma az időnek, amelyben a kilótt nyílvevessző áll a levegőben – és ez a pillanat azt a másikat előzi meg, amikor a nyílvevessző majd végleg és örökre a szívbe talál... – ekkor, a halálunk előtti pillanat végtelenjébe szakadt filmszalagon, e dermesztően kimerevedett képen látjuk meg a közeledő bikaszarvakat, amint valahol lent, az altest táján hirtelen megállnak a levegőben – csak a szél közeledik, a szarvak végén megcsavarodott levegő, egyre sűrűbben a test és a test között, a szél, amit ez alvilági szörny tol maga előtt, a sötét és bűzös lihegés alvilági levegője amint a férfi altestének alvilága felé közeledik, hogy a sziporkázó csillagok fájdalommal kioltsa létezésének fény-sziporkáit, a milliószerosan tündöklő csillagokat, férfiasságának káprázatos gazdagságát s e gazdagságban a gyönyörök végtelenjének ígéretét – de most még csak a sodrás árad, áll az, amiből e fekete fénynyalábok kilövellnek, sugarak, melyek újra meg újra megvillannak a napfény és az árnyék egymást váltó gyűrűiben – és áll az, aki felé e fény-lándzsák, e láthatatlan szellem-fegyverek közelednek, áll, félelmének és biztonságának törékeny csúcán, e megmeglengő kötélén egyensúlyoz, s egyetlen pillanatig önmagát is látja, közönsége rémült és csodáló tekinteteinek gyújtópontjában, fénybeborultan látja önmagát abban a vérvörös fényben, mely beburkolja és önmagába zárja – mert a döfés előtti pillanatban már tudja a fájdalmat, azzal a morzsaléknyi időcsillámmal előbb érzi, ami ennek az egész játéknak, s ami a művészetnek lényege – és ez a pillanat annak a számtalan másiknak a fordítottja, amikor nem a kivédhetetlen veszély előtti, hanem elmúlása után, a következő pillanatban állt meg az idő, egy lassított kendőlengetéssel azután, hogy a torrero kitért a halálos szúrás elől – csak hogy mi, akik körben ülünk a betont falócákkal csíkozólátón, mibennünk megfordulnak a pillanatok, mi már a végzetten is túlnövő veszélynek, már nem is létező létezésnek látjuk ez utolsó félrehajlást, a számunkra végtelenül lassú fordulást, a papucsok elcsúszását a porban, macskatalpak tapadását a talajhoz, olyan mozdulattal, melyet nem tudunk másnak érezni, mint figyelő és fürge vadállat leszállásának, s az embert mozgékonyabbnak és cselesebbnek ellenfelénél, de magát is vadállatnak, mint ahogyan ebben a végsőig feszített küzdelemben állattá válik maga is – állattá-e? hiszen vajon nem csak az ember

képes-e arra, hogy lelkében is ellenfelében azonosuljon s a maga életéért vívott harcban a másikkal saját életéért vívott harcát ismételve vagy tükrözze, s ezért, e tükörijátékban egyszerre mindig kettő legyen, önmaga és önmaga ellenfele, ember és állat, egymásbacsillanó váltakozás, és amikor állat, egymaga legyen a lomha, nagytestű, ereje félelmetes hatalmával romboló Minotauros és a ürge, a gyíktestű, a „leplekkel csaló”, gombolyag-táncot imitáló férfi-nő, tömeregében férfi és csáberegében nő, testében férfi és lelkében asszony, aki azért képes ez élet-halál füzértánc meanderét végigjárni, mert testében és lelkében is elválaszthatatlan, mint nap s hold, mint nappal és éjszaka egymást-üldözése, ő, aki menekül a másik halálhoz, vagy a halálnál is félelmetesebb, férfilétét kioltó döfése elől, és ő, aki önmagát kitárva valójában a másikba-belevetés fájdalmára vágyik.

És vajon van-e valami összefüggés az arénát körbesöprő bikarohanás és a csillag-bikák sodrása között, tavaszi éjszakákon, amikor a földi folyók áradása igazán csak tükörképe a mennyeknek – de az égi csordák dobogása is csak visszhangja egy messziről idesodródó sírás foszlányainak kopár, vörös, kavicsos-bokrosombok végtelenjében, laposan földbebújó házacskák között – visszhangja egy szenvedélyes, forró zokogásnak, a kulcs megfordulásának a zárban, kilincsnyomásnak és halkan kisettenkedő férfilépteknek – az utolsó elválás fájdalmának az összegyűrt ágynemű ráncai között, az elsimítatlan lepedőn melyet az öntudatlan kezek tovább s továbbgyűrögetnek hogy minél tovább őrizze a két összefonódó test nyomait, azt a párát, amely nem szag, nem illat, amely örökre ittmaradónak tűnik, és örökre elszáll ennek az éjszakának elmúltával, az éjszakáéban, mely a fájdalom extázisában lobogott, s melynek lángja hamvába hull, csillaga kialszik – és mégisincs isten, aki valaha is el tudná simítani a ráncokat a lélek fehér lepedőjéről, a könnyeket, melyek soha többé nem száradnak ki a szemek sarkaiból, aki elválaszthatná a leányt a fehér ajtófélfától, ahová oly szorosan tapad, mint ahogyan előbb még a másik testhez simult – és ez a simulás mégis mindennél erősebb, mert árboc ez, melyhez kötözve az égigcsapkodó hullámok között sem vész bele a tenger viharába, hajlós fa, mely megtartja a földrengés morajlása közepette, tán a keresztfa egy darabja, mely hozzászegezi a fájdalomhoz

e fordított világban, ahol a hold ezüstje fehérre deríti az éjszakát,

s nem a csillagok fehérszűrű, hanem a földnek fekete bikája ragadja magával az elhagyott menyasszonyt, maga a föld, mely egy a csillagok között, s mégis, egyetlen csillagunk, anyag, amelyből vétettünk és amelybe majd visszatérünk, a nagy kaland, az elragadtatás kalandja után

örökre elragadva, mert ha el is tűnik életünkben ő, aki megvív a bennünket elrabló bikával – vagy aki embernek álcázott Minotauros-ként újra meg újra elrabolja szívünket, hogy belevesszünk a keresésnek és a menekülésnek labirintusába

valójában többé sohasem menekülhetünk ki ennek a labirintusnak zezzugaiból és kanyarulataiból, a félkörívesen és a szögletesen hajló, hol homályosan derengő, hol pedig átláthatatlanul sötét vakjáratokból – mert saját lelkünk vakjárataiban bolyongunk, a külső és a belső világ határán, amely valójában minden más jelentésnél inkább a sorsnak és a sorstalanságnak határa, s magát az útvesztőt is mi teremtettük meg, csakis és egyedül azért, hogy vállaljuk a dermesztő félelmet, a morajlást, a hol távolról, hol meg közvetlen közelünkben feldübbögő pata-dobogást, a szétszaggatás rettegését, amit öntudatunk mélyén, igazából várunk is, melyet mi szőttünk, mint az elvarázsolt Arachné rettegésünk és vágyódásunk pókfonalából, melyben magunkat ejtjük fogságba éjszakáról éjszakára, önmagunkat, mert a magunk megtartásának vágya abból a vágyból támad, hogy tiszta és teljes áldozatként adhassuk magunkat, és abból a félelemből, hogy áldozatunk füstje mégsem száll majd az ég felé

mert vak és megalázó szenvedés az, ahogyan az iszamos falak mellett csúszkálunk, létünk és nemlétünk útvesztőjében, de iszonyatosabb az a pillanat, amikor, a kamrát el nem érve, minden reménytelenségünk ellenére egyszerre csak mégis kiérünk a derengésbe, a vonakodó lábakkal, magunk sem bízva a látvány valóságában, megpillantjuk a napot, a kaput, mely egy pillanattal a kilépés után már eltűnő *bejárat*á válik, mirtuszbokrok között, a sziklás hegyoldalban, s ha egyetlen pillanatra félrenéztünk, szemünk már nem talál rá vissza, és a megszabadulás fájdalmában azért zokogunk, mert immár nem a szerelem lobogásából, hanem a sors nekünk-szött hálójából érezzük kitagadva magunkat –

és ezért keressük emberi megtestesülésében újra és újra csillaghéroszainkat, a magát örökös végveszélyben forgató, azt belélegző és annak vizét-borát szürcsölő bikát, s a matadort, aki mintha a bika lelke lenne, s a harcot, ami nem alszik ki kettőjük között, és megtestesíti azt a harcot, ami köztünk és a világ, a világ és a szerelem, a szerelem és a halál között a mi lelkünkben forgatja *mule-*

táit és metszi át életünkben nem egyszer és nem is kétszer ütőerünket, hogy belőlünk is felszökkenjen és patakként áradjon a fekete vér –

ezért keressük, újra és újra a rajtunk kívül, látványként sodró és az önlelkünkben áradó viadalt, aminek tétje nagyobb az életnél és a halálnál

mert újra és újra belehalunk a kérdésbe, hogy halálunk, amit kérdésünkkel mi magunk idézünk fel, vajon véletlen sorsunk-e, vagy a csillagos égbolt corridáján éppen most magávalsodró végzetünk?

És a művészet, mely itt kísért és itt ólálkodik e járték körül, pillanatokra azonosul vele, belemélyed majd kibontakozik belőle, úgy bomlik ki belőle mint a fa lombkoronája, ágai csavarulatával az őskéregből, úgy, mint ahogyan a kristály – mint maga a kristályosság, a létezés e különleges, már-már a nemlét fagyát árasztó képződménye válik ki a világ túltelitett oldatából: a mozgásból a bennefoglalt mozdulatlanlás, az életből az, ami anyaga lényegében mégis élettelen – vagy egy másféle, a mi fogalmainkkal megérthetetlen élet lehetősége – mint ahogyan érzelmeinkből, a szerelemből, a hitből, áhítatunkból és rettegésünkől kiválik az, ami életünkben idegen, hullámszásunkban mozdulatlan: a létezésünkbe foglalt halál

és mint ahogyan ebből a véres játékból, mely ősbib az embert emberrel összebogozó drámánál, s mégis, embernek és embernek a más emberek számára eljátszott drámájának visszafordítása és annál magányosabb és annál jelképesebb közegbe, abba, ahol az ember önnön lelkének alvilágával mérkőzik, kibontakozik a tánc lelke

és mint ahogyan életünkől, csillagaink fényében kiválik sorsunk, és sorsunkból, mely a miénk, lelkünk szőnyegének mintája, meander-minta, mely végigvezet önnön labirintusunk kanyargásán, a miénknél fenségesebb végzet, melynek rajza – mint a geometriai görbéknek a végtelenbe emelt hatványa, már rajzzal, meanderrel, a világban láthatóan nem ábrázolható

s mint ahogyan mindebből ami a meghatározhatatlannak közegeben játszódik le, sorsunknak és tudatunknak határán – amely tudat nem a szavakkal kifejezhető dolgok birodalmában és nem is a sejtelem félhomályos derengésében lakozik, hanem abban a tér nélküli résben, ahol mégiscsak megkülönböztethető lesz az, ami velünk, és ami mibennünk történik, titokzatos létezésünk és más-képpen titokzatos földi életünk összesimulásában és szétválásában

kialakul a gondolatnak az a meanderfolyama, amely, ha lemondunk megértéséről, egyetlen útja lesz annak, hogy a megérthetlent mégiscsak áhítatunk tárgyává tegye: a jelkép

és mint ahogyan a jelképből ismét az, amit egyszerre látunk létezésünk legmélyének, a még emberi öntudat előtti harcnak, a bikához idomult ember kegyetlen szadizmusának – nem csak abban, ahogyan az állatot ingerli addig, amíg az eszeveszett dühében maga rohan halálába – s leölésének ez a módja nem csak a *toril* kapuját nyitja fel, hanem emberi lelkünk *toriját* is, amelyen át fékevesztetten csap ki a kegyetlenség ösztöne: nem csak a másinak, a halálra-szültnek és halálra-neveltnek meggyilkolásában, hanem kacérkodásunkban, ahogyan e tánclépések közvetettségében a magunk meggyilkoltatását játsszuk el, újra és újra – hiszen van-e nagyobb kegyetlenség és nagyobb bűn, amit a világ ellen elkövethetünk, mint a magunk elpusztítása, a természet rendjének ez ádáz össze-zavarása

de emelkedhetünk-e valaha is, magasabbra önmagunknál, mint értelmetlen áldozatunk gesztusában, abban a játékban, amelyben a megváltás minden reménye nélkül karcoljuk jeleinket az onixfekete víztükörre – hogy a felszín játékában gyönyörködjünk

semmi másért, mint a gyönyörködés és a gyönyörködtetés misztériumáért.

És vajon mit jelent az a szó, mit az a jelenség, hogy gyönyörűség? nem éppen ezt a rádöbbenést-e, mely az ide-odahajló táncból egyszerre elővarázsolja a meander szabályosságát – nem a szerkezet kibomlása-e a látszólagos káoszról, rádöbbenés a rejtett rendre, olyan törvényekre, melyeket igazán sohasem ismerhetünk meg – de amelyek éppen félhomályos sejtetéseiük következtében képesek arra, hogy a világot Isten lelkével átjártnak, a teremtés leheletének érezzük, láthatatlan jelenléttel telítettnek? nem éppen azt jelenti-e a szépség, hogy a világot és Istent magát is egy nagyobb erő bűnkörébe burkoltnak lássuk, a Kezdetnek, a Helynek, ahonnét a lelkek származnak, Isten élővizei erejének, az Aranynak és az Ezüstnek jegyében; olyan valóság visszfényének, amelyet felfogni nem, csak megsejteni adatott a számunkra – de amely arról győzhet meg bennünket – és talán egyedül a Szépség az, mely e sejtést bizonyosság formájában állítja elénk – ahhoz, hogy a világ lelkét, s ahhoz, hogy Istent megismerjük, egyedül e sejtés útján közeledhetünk, a belefelejtkezés és az alázat útján – és maga a szépség nem abból

fakad-e, hogy létünk meghatározhatatlanul imbolyog történések sora és a végzet előre-elrendelt útja között, a keskeny résben, káosz és ritmus egymásba-átcsapásában; – de vajon honnét a forgósél, mely hol erre, hol meg arra a partra lök bennünket, két különböző világot vetít elénk, az idő homokdombjainak vonal-játékát és az öröktől létezés kristálypalotáit – és honnét a szenvedés, mely forgósél képében felkap és átdob a másik partra, amikor az egyik tartományban már berendeztük volna otthonunkat: a mulandóság meghittségében, zizegő selyemszalagok és pislákoló meg felnyúló gyertyalángok között, egy kéz melegében, mely még tenyerébe zárja arcunkat, mielőtt végleg kihullatná tekintete selyemszövedékéből, a figyelemben, amelyben mint oxigénben, még egyszer felcsillan életünk; csillog, de eltűnik a kívül hideg bent-melegében, e pillanatnyi szikraesőben, amelyben a kihunyás aranya fénylik, e valószínűtlen fény és szín, a valóság mindennél közvetlenebb és bolyhosabb, bőrünket felsebző érzékisége – a másikba, amelyet úgy látunk, mint egymásból kibomló katedrálisok végtelen sorát: épületet, mely arra hivatott, hogy Isten bennelétét felidézze, s nem mással, mint a mérhető arányok bűvös számaival – de ez arányok mégsem férnek el a számok mindennél hatalmasabb katedrálisában, kicsúsznak a „mintha” résein, át a kiszámíthatatlanba, melyről ilyenkor újra úgy tűnik, hogy éppen ez a lényeg

lényege a szépségnek, mely a szerkezet és annak fénykörderengése között villózik, élet és sors között, belemerülés és ráismerés határvonalán – határon, amely nincs, hiszen nem éppen azt jelenti-e a szépség, hogy e határvonalat, s minden vonalat csak képzelünk, hogy a rajzolt ábra felett ott vibrál a másik, amit önnön rezgése teremt, valóságából s a hálóból, ami önnön sugárzásába burkolja – s a még tágabb szemű, és mégis: sokkal sűrűbb hálóból, melyet csak mi látunk körülötte, emlékeink, érzéseink, szerelmünk aranyszál-csomóiban

mert vajon nem a szépség sejteti-e meg velünk létezésünk bizonytalanságát, melyet a valóság bizonytalanságának is nevezhetünk – és azáltal, hogy a szépség a mi szemünkben a világ teremtettségének záloga, vajon nem éppen e bizonytalanság érzékeltetésével ülteti-e el szívünkben a sejtést Róla, aki a mi biztosnak és szabályosnak látott világunkkal szembe – vagy párhuzamba? – állítva meghatározhatatlan, szabálytalan, a számok végtelenjébe nem szorítható, mert Ő az, aki a számokat megteremti, betűkkel leírhatatlan, mert az írás, amit betűkből Ő teremtett, nem más, mint a létezés olvashatatlan jós-papirusza, kezdettel és véggel határok közé nem szorítható, mert ura a kezdetnek és a végnek

mint ahogyan e játéknak sem látjuk kezdetét, és végét sem előre, mégis, mintha a levegőre ezüstceruzával rajzolt görbéken indáznának ez egymásbafolyó s egymástól elszakadó, csak töredékekben élő mozdulatok – s ez átláthatatlanul szabályos mértant mégiscsak e kiszámíthatatlan mozdulatok matematikája rögzítette a földhöz, amikor öntudatlan utánzással a geometriai görbéket kiszűrte a láthatatlan csillagok erővonalainak forgószeléből és megvilágosította, holott nem látjuk őket, élet és sors peremvidékének félhomályában.

Hiszen ez az, amit, mióta csak felismerni tudjuk, szépségnek nevezünk – s vajon nem e felismeréssel léptünk-e be az emberlét bizonytalan közegébe, nem ezzel vállaltuk-e a mérhetetlenül nehéz terhet, a rettegést – nem a haláltól, hanem attól a felismeréstől, hogy sorsunk két végtelen közé szorít bennünket; mert vajon miért lenne jelentéktelenebb szorongás arra gondolnunk hogy honnét – s ebben a megközelítésben az is bennefoglaltatik, hogy miért – jöttünk, mint az, hogy hová megyünk; s e kettős kérdés csak elfedi azt a sokkalta mélyebbet, borzolóan fájdalmasat, hogy e bekeregetett élet, mint gyermekkorunk rejtelmesen krétázott vagy zsírozott papírja, ha rásatírozzuk elmúlásának történetét, valóban kiadja-e a mintát, a sorsvonalak kacskaringós indázását – és azt, amit szépségnek nevezünk, nem e minta indáit emeli-e ki a létezés láthatatlan nyomatából – a létezéséből, mely nem azonos saját sorsunkkal, s mégis fontosabbnak és személyesebbnek érezzük a saját életünk-nél, mert miként az életnek és a sorsnak fonadékai rejtelmesen sodródni, hol felfénylő, hol láthatatlanul az azonosságba vesző mintát rajzolva élénk, ugyanígy, és ugyanebben a megérinthegetlen közegben fonódik össze saját létezésünk egy, a miénknél sokkal hatalmasabbal, úgy, mintha lelkünk szigetbeli tó lenne, mely vizét a tengerből kapja, csobogása azzal egy ritmusban reszket, s édesvize mégis, sorsunk keserűségén és édességén, e kavicsos, agyagos, s fentebb laza földrétegen átszűrődve – a humuszon, mely a holtak szétesett sejtjeiből képzi a növényi élet újabb és újabb sejtjeit – mégis magábanőrzi a só keserű aromáját, e hömpölygő és végtelen keserűséggel árnyékolva be a születéstől halálig egyetlen villanásnyi életünk iszapon futó fényfoltját –

a szépség, mely igazában a láthatatlanság bimbóját fakasztja virággá, mely árnyak és rettegések kontúrjaival teszi magát láthatóvá, s mely létezésünk meghatározhatatlanságát formálja vonallal,

hanggal, mozdulattal és szóval meghatározhatóvá – olyan látható, hallható, érzékelhető és elgondolható valósággá, mely igazából csak képe, visszhangja, levegő-rebbenése és metaforája a valóságnak – de amely éppen azzal, hogy önmagában, önmagánál elvontabb, magasabb, csak lényegét kivonó másneműséggé emeli, vissza is csillan rá, s e visszacsillanás fényében lesz a mi szemünkben valóságossá az, ami e már valóság feletti forma gyökere volt hajdan –

abban az egymásból következésben, mely csak látszólagosan egymásrakövetkezés is – az időnek abban az elmozdulásában, melyben a két egymástkövető pillanat egymásrafekszik, s az egymásrasimulás rebbenése adja a mulandóság szárnycsapásának madársuhanását – holott az a virágbomlás, mely a szépséget a valóságos mulandóságból élénkvarázsolja, igazában nem a mulandóság tartományában, s ezért nem is az időben létezik, mint ahogyan a zene, e mulandóságból szőtt sűrű rézháló, a hajszálvékony aransodronyok szövedéke sem a mulandóságban, hanem abban a létformában azonosul önmagával, mely már túl van az elmúló és az elmúlt létezésen – nem az időtlenségben, hanem az egymásratorlódott, a nem múlt időben

amely az elzuhogónál is zuhogóbb vízesésnek tűnik, mert abban a formában, amivé a szépség alakította – saját létezésének hatványán – az válik érzékletessé, amit a valóságosból valósággá kristályosított: mintha – de csak mintha – a nem látott egyszerre a látható lét mezejébe ugrana, a mi számunkra egyedül valóságos, mert belőlünk fakadó formákba, s így teremtettsége igazában abban a világban lesz láthatóvá, amit mi magunk teremtettünk – csak hogy a formákat, melyeket hálónkkal mi emeltünk ki a világból, bennünk is a teremtett világ teremtette önmagából – de akár csak a világot, bennünket is a Mindent-Teremtő – s ezért e formák éppúgy részei a világ anyagának, mint amennyire mi magunk azok vagyunk – s mégsem csak részek, nem az eredendő anyagnak fragmentumai, hanem annál sűrűbb, koncentráltabb, más törvényeknek engedelmeskedő anyagból kiszabottak: az anyag lelkünkön átszűrődött lényegében létezők –

de ha nem másutt, mint az ismerősnek vélt és az ismeretlennek félt világ határán léteznek, s bármily borzongást ébresztenek is, otthonunkká a szépség lepkeszárny-árnyékai varázsolják a világot, s nem mással, mint teremttségének elkerülhetetlen képzetével – s ezért csak neki köszönhetjük, hogy elbírjuk érkezésünk és távozásunk súlyát s hogy eltűnésünk rettenetét sikerül olykor tánclépésekké szelídítenünk, megadás helyett hívássá és kihívássá: mert

a szépség nem fedi el, hanem felvillantja, elviselhetetlenségében teszi elviselhetővé, s az elviselés kényszerében parancsolja ránk elviselhetetlenségét annak a halálnak, ami előtt nem hunyhatjuk be a szemünket:

mert emberi létünk értelmét és lényegét adja, és minden szépségnek egyetlen ütését, az odaátról áthallatszó kondulást, mert ha lelkünk egészével merünk a szépségre rátapadni, meztelen lélekkel, mint egymásra a szerelmesek

akkor úgy isszuk magunkba a halál sötét forrásvizét, hogy az megrészegeti életünket.

Hiszen nem ezért a részegségért születtünk-e, a rettegésnek, a félelemnek, a fájdalomnak mámoráért, aminek eszeveszettsége nélkül nem tudnánk végigjárni saját tértelen utunkat, melyen sehová meg nem érkezünk, s mégis folytonosan előrehaladunk – anélkül, hogy a távolság köztünk és utunk célja között valaha is csökkenne, mert nincs célja ennek az útnak, és talán kiindulása sincs, mert nem emlékszünk kezdetére és nem tudjuk elképzelni végét – de hát honnét akkor képzelményünk a távolságról, a léptek hosszáról, utak hosszáról a szigeten, a lagunákpartjain, honnét képzetünk az arany-metszés misztériumáról, s a málladozás bűbájáról, az idő e készséges, kegyetlen és szelíd varázslójáról, aki a zöld moha és a fekete víztükrök között a fal vörösét izzítja fel, a lenyugvó nap fényében – honnét tudjuk, hogy a nap nem megfordul, hanem lenyugszik, honnét hogy elmerül a tengerben, és holnap, amikor mi már nem láthatjuk többé, ismét feltámad

s honnét az emlékezés, újra és újra rájuk, akik nem nézik már e fényeket, vagy talán nézik s nem láthatják őket, honnét képzetünk a halottak vakságáról – holott talán csak másképpen, az egyetlen pillanat mérhetetlen gazdagságában és éppen ezért, a formák összezsúfolódásáért más formákat látnak, még pislákoló életünkben elviselhetetleneket

s honnét képzetünk a holtakról, honnét a halálról, mely az élet megszűntének, folytatásának vagy tükröképének láttatja magát, pedig az átváltozás, átlépésünk pillanata talán létezésünket is áttemeli a gazdagabb lét közegébe, s az, amit itt elmúlásnak és megsemmisülésnek látunk, onnét nézve talán beteljesedés

mert a halál vizét mindig az étellel együtt kortyoljuk, félelmünk és rettegésünk permete életünk szövetét nedvesíti át, fénnyel ez teljesíti be színeit, s ha nem éreznénk állandó fenyegetettségét,

vajon láthatnánk-e szépek azt, ami egyesegyedül abban különbözik a világ túlon túl gazdag anyagától, hogy a tengerhullámokhoz hasonlóan csillogó létezésből, az egymásracsúszó és egymásbaboruló lapocskákból, melyek a rájuk vetődő sugárzás folytonosan változó színeit verik vissza, formákat alkot

s nem tudjuk, s ezért látjuk úgy, mint életünk összesűrűsödött magját, mint áhítatunk felszökő forrását, mint a kilobbanása előtt magasbanyúló gyertyalángot, mely a sötétség bársonya előtt aranyosabban ragyog minden kihűlt aranynál, mint ezüstvesszővel megrajzolt hegyeket, kanyargó völgyeket és vízmosásokat, mint önmagában forgó tájat, határvidéket élet és halál között, mindkettő földalatt bujkáló vízereivel és szellőivel átjártat, nem tudjuk, hogy e formákat maga a teremtett anyag rejti-e magában, őrzi-e a végtelen időn át, teremtettsége folytonosan mélyebbre süllyedő kútjában rejtegetve addig, míg a föléhajló szem egyszerre csak meglátja, amint a homályosból egyre élesebbreváltan kirajzolódik a márványfekete tükörlapon – vagy maga e szempár az, ami formát ad az alakzatnak, mert az ősi formák benne rejtekeznek, hogy azokat a világra kivetítse

hiszen a kezdet és a vég, e minden formát határoló deszkapalánk, a kapuval, melyben a cuadrilla és a másikkal, amelyben a bika jelenik meg a porondon, s maga a deszkapalánk is, mely a külsőbbet, a betont béleli, körülvesz mindent, amit meglátnunk adott, de amint e két kaput nem egymásnak megfelelő szimmetriával helyezték el a porondon, úgy e folytonosan szimmetrikusnak ható világ sem egy tengelyen lebeg, nem kiegyensúlyozott, mint a mérleg két karja – mert ha létezésünk a tengely, és születésünk meg halálunk a keresztbefektetett rúd két vége, a folytonos remegésből is meg kell éreznünk azt, hogy születésünk és halálunk éppen úgy nem egymásnak megfelelő két végpontja életünknek

mint ahogyan a szépség sem szorítható sem a világ magábanrejlő, sem a miáltalunk belelátott formái közé

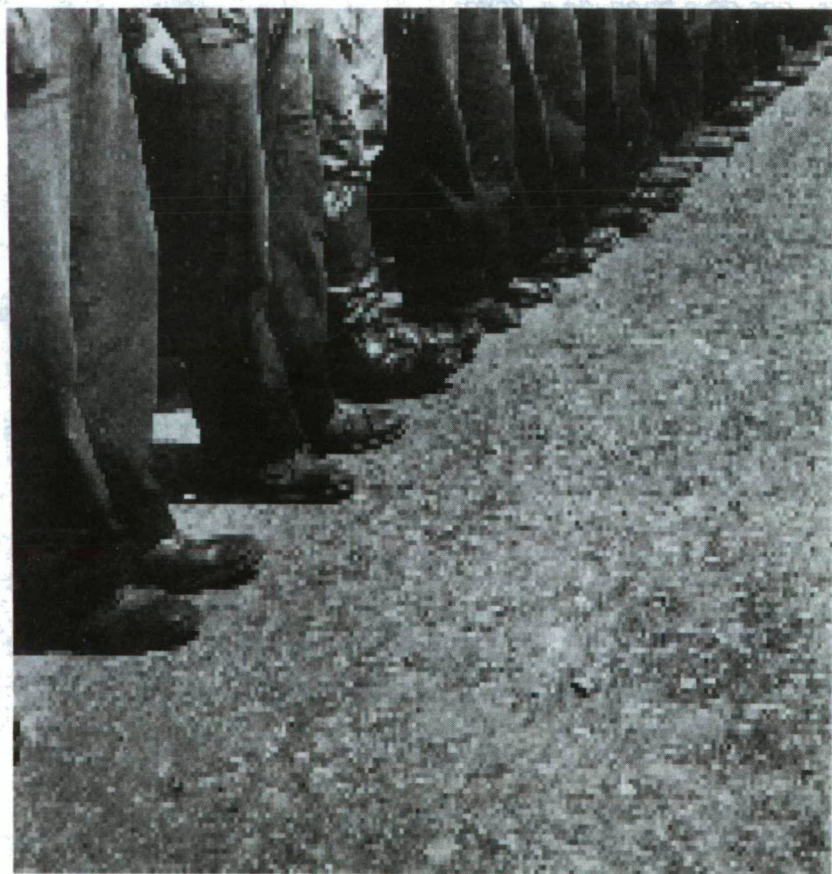
s hogy az, ami a corridát a pusztá harc és a pusztá játék fölé emeli, az, ami a léptek önkéntelen ritmusa és a tánc közöt lebegteti, akárcsak a *muleta* vörösét, a beteljesedett jelenlét, mely lelkünk vízében úgy tükröződik, hogy az, ami a porondon, és csak felületén történik a porondon, egyben a mi lelkünk vízalatti játékának tükörképe is, a corrida nem csak a veszély vágya és félelme, nem csak ismerete (melyet a matador a bika harci készségét figyelve tanul meg, anélkül hogy tudná: magasabb hatalmak erejét ingerli és magasabb hatalmak eszén próbál túljárni *recortéival*) és nem csak az abból fakadó bátorság, hogy ellenfelének ereje igazában elkép-

zelhetetlen – hanem a mámorító szépségnek és a mámorító kétségbeesésnek egymásbacsapó s egymásban eltűnő jelenléte, halálbaforgó létezésünkben

míg az óramutató lassan vándorol a fekete számjegyen, ugyanazon fekete számjegy pillanatának vakító fényrobbanása a csillagokat záporozó vaksötét felé.

Budapest

Beney Zsuzsa

Rodolf Hervé munkája